

ולטמאים שהוא פסול.

ב-א-ב שחטו להאכילו למולין,

ודין הוא, יש ללמוד מדין "בנין אב" שלא יפסול.

כי יש ללמוד את פסול השוחט לשם ערלים מהשוחט לטמאים — הואיל וערלה [השוחט לערלים] פוסלת, וטומאה [השוחט לטמאים] פוסלת.

מה טומאה, לא עשה בה מקצת טומאה, כששחט מקצתה לטמאים ומקצתה לטהורים, ככל טומאה, כאילו שחט את כולה לשם טמאים בלבד.

אלא הדין הוא שבמקצת טומאה, כשר. ורק ככל טומאה פסול.

אף ערלה — לא עשה בה מקצת ערלה [שמקצת מהאוכלים ערלים] ככל ערלה.

ולכן השוחט לשם מולין וערלים כשר.

[ובגמרא לקמן מתבאר למה פשוט לנו שמקצת טומאה כשר. ואילו במקצת ערלה אנו מסופקים ולומדים אותו מטומאה].

ושואל התנא:

או בלך שמא תלך לדרך זו, ללמוד להיפך, שהשוחט את הפסח למולין וערלים, הרי זה פסול. ותאמר כך:

הואיל וערלה פוסלת אם שחט לערלים, וזמן פוסל, שאם שחט את הקרבן במחשבת פיגול, על מנת לאוכלו אחרי זמן אכילתו הרי הוא פסול [ונקרא "פיגול"]. ולכן יש לנו ללמוד פסול ערלה בבנין אב מפסול זמן:

[ומבאר הגרי"ז שהתחדש בקרבן פסח דין מנויים, שצריך בעלות על זכות האכילה, והתחדש בכך גם דין מחשבה, שכמו שיש מחשבת בעלים לכפרה, והיא שייכת לזריקה, כך צריך לחשוב בשעת השחיטה מי הוא ה"בעלים של האכילה"].

וחישוב גם בשעת השחיטה על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה של הדם. בין אם הם מנויים ובין אם אינם מנויים.

רב חסדא אמר פסול, רבה אמר כשר.

ועתה מפרשת הגמרא את מחלוקתם:

רב חסדא אמר פסול: כי יש פסול של מחשבת ערלים [מחשבה לשם ערלים] בזריקה. כלומר אם חשב בשעת שחיטה לזרוק את הדם בשביל ערלים, פסול.⁽¹⁾

רבה אמר כשר: אין פסול של מחשבת ערלים בזריקה.

אמר רבה: מנא אמינא לה, מנין לי שאין מחשבה בשעת שחיטה לזרוק את הדם לשם ערלים פוסלת?

דתניא: נאמר [שמות יב] בענין קרבן פסח: "וכל ערל לא יאכל בו". ומבואר במשנה שאם שחט את הפסח עבור ערל פסול.

אם כן, השוחט את הפסח על מנת להאכילו למולים ולערלים — יכול יפסול הערל את בני חבורה הבאין עמו, והקרבן יפסל?

1. זו דעת התוספות בעמוד א ד"ה ושחטו. שמה

שמה

ואל יוביח זמן שמקצת פוסל, לפי שזמן חמור יותר מערלה, שהוא נוהג בכל הזבחים [שכל הזבחים כולם אם שחטן לאכלן שלא בזמנם פסולים]. ואילו ערלה אינה נוהגת אלא בפסח בלבד.

ולכן, יש לומר לענין מקצת, שדוקא מקצת זמן פוסל מפני שהוא חמור, ואי אפשר ללמוד ממנו לפסול מקצת ערלה, שהיא קלה יותר, ודומה לטומאה.

וממשיך התנא:

או כלך שמא תלך לדרך זו לומר להיפך — שערלה דומה לזמן יותר מאשר לטומאה:

כי בענין פסול ערלה וזמן לא מצינו שום אופן שהתירה התורה לאכול קרבן בפסולים אלו. שערל אסור באכילת כל הקדשים, וכן קרבן שנשחט על מנת לאוכלו חוץ לזמנו, לעולם הוא פסול ואסור באכילה.

אבל בענין טומאה מצאנו אופן שהתורה התירה לאכול את הקרבן בטומאה, כגון קרבן פסח בשעה שרוב הציבור טמאים שהקרבן בא בטומאה, וגם נאכל בטומאה⁽³⁾.

ולכן דנין [לומדים] ערלה, שהיא דבר שלא חותר מכללו בשום קרבן, מזמן שגם הוא

מה מחשבת פיגול של זמן, אם שחט את הקרבן על מנת לאכול רק כזית ממנו חוץ לזמנו, עשה בה הכתוב מקצת זמן [שחישב מחשבת פיגול רק במקצת הקרבן] ככל זמן [כאילו שחט את הקרבן במחשבה לאכול את כולו חוץ לזמנו], ופסול.

אף ערלה — עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה. ואם כן, השוחט את הפסח למולין ולערלים יהיה פסול!

ומאחר ואפשר ללמוד ערלה מטומאה שמקצת אינו פסול, ואפשר ללמוד מזמן שמקצת פוסל — נראה למי ערלה דומה:

פסול ערלה וטומאה נוהגים בפסח בלבד, שרק השוחט את הפסח לערלים ולטמאים פסול. אבל בשאר הזבחים אף על פי שערל וטמא אסורים לאכול קדשים, מכל מקום יכולים הם לשלוח את קרבנם ביד אחר⁽²⁾, לפי שאין אכילת הקרבן מעכבת בשאר הזבחים, אלא בפסח בלבד.

ולכן: דנין [לומדים] את דין ערלה, שהוא דבר שאינו נוהג בכל הזבחים, אלא בפסח בלבד. מדין טומאה, שגם הוא דבר שאינו נוהג בכל הזבחים, אלא בפסח בלבד.

וכשם שבטומאה מקצתו אינו פוסל, כך גם בערלה מקצתו אינו פוסל.

מנת לזרוק את דמו בשביל שיתכפרו בו ערלים זה תלוי בדין הזורק וחשב בשעת הזריקה לשם ערלים, ובשניהם נחלקו רב חסדא ורבה.

2. רש"י. ולמה לא יוכל הערל להביא את קרבנו בעצמו? יש לומר דהיינו כרבי עקיבא [חגיגה ד ב] שלומד ערל מטמא שאסרו לעלות לעזרה, [על פי תוספות סב א ד"ה ערל].

3. רש"י טרח לבאר שערל אסור באכילת כל

כונתו בשוחט במחשבה שיזרוק את הדם בשביל ערלים. וכן נראה מדברי רש"י לקמן ד"ה מאי זאת. אבל אם זרק את הדם בשביל ערלים לדברי הכל אינו פוסל.

אבל הר"ח מבאר "יש מחשבת ערלים בזריקה" היינו בזורק את הדם, וחשב בשעת הזריקה על מנת שיתכפרו בו ערלים. וכן פסק הרמב"ם [פרק ב הלכה ו]. ולדבריהם השוחט על

דבר שלא הותר מכללו בשום קרבן.

וכשם שבזמן מקצת פוסל. כך גם בערלה מקצת יפסול.

ואל תוכיח טומאה שמקצת כשר לפי שטומאה קלה מערלה.

שהטומאה הותרה מכללה, ולכן הקילה התורה בטומאה שאינה פוסלת במקצת. אבל ערלה שהיא חמורה, שלא הותרה מכללה, יש לומר שיפסול בה אפילו מקצת, כמו בזמן.

ונמצא, שיש לנו שני צדדים בשחט את הפסח לשם מולין וערלים —

האם ללמוד מטומאה שכשר, שהרי ערלה וטומאה דומים זה לזה ששניהם לא נפסלו בכל הזבחים אלא בפסח בלבד.

או שנלמד מזמן שפסול, שהרי ערלה וזמן דומים זה לזה ששניהם לא הותרו מכללם.

ואם כן חוזרת השאלה — מנין לנו שהשוחט את הפסח למולין ולערלים כשר?

ומסיימת הברייתא: תלמוד לומר [שמות יב מג] "זאת חקת הפסח". ונאמר בהמשך הפרשה [פסוק מח] "וכל ערל לא יאכל בו".

והתנא בברייתא לא הסביר מה לומדים מהכתוב "זאת".

והוינן בה: מאי "זאת"? מה לומדים מהכתוב "זאת"?

אילימא אם תפרש את הברייתא שלומדים מ"זאת" דכולה ערלה פסלה, שדוקא אם שחט את הפסח לאכול את כולו בפסול ערלה, הרי זה פסול, אבל מקצתה לא פסלה. לא יתכן לפרש כך.

כי איך משמע מ"זאת" שאין הערל פוסל את בני החבורה הבאין עמו?

אלא, בהכרח, כי האי, זה שמקצת ערילות אינה פוסלת, לא מ"זאת" למדנו. אלא מ"וכל ערל" נפקא. שמשמע דוקא אם "כל" הפסח נעשה בשביל ערל, הוא נפסל. אבל אם רק מקצתו נעשה לערל, כשר.

אלא, לאו, הכי קתני. בהכרח חייבים לומר שחסר כמה מילים בדברי הברייתא, וכך צריך לומר:

תחילה שאל התנא מנין שמקצת ערלה אינו פוסל.

ועל זה מתרצת הברייתא — תלמוד לומר "וכל ערל", ללמדנו שרק כולה ערלה פסלה. אך מקצתה לא פסלה.

וערלה אינה פוסלת אלא בשחיטה — ששחט את הפסח על מנת להאכילו לערלים.

שנשחטים בטומאה? ונראה שהוקשה לרש"י למה ערלה לא הותרה מכללה, הרי בשאר הקרבנות מותר לשחטן לשם ערל ודוקא בפסח אסור. ולכן הוכרח רש"י לפרש שמדובר כאן בענין אכילת הקרבן ולא בשחיטתו. ובכל הזבחים ערל אסור באכילה שלמדנו ביבמות עג

הקדשים, אף על פי שלענין השוחט את הקרבן לשם ערל, דוקא בפסח פסול, אבל בשאר הקדשים כשר. וכן באר את הגמרא שטומאה בפסח הותרה מכללה לענין אכילתו ולכאורה למה לא ביאר את הסוגיא לענין שחיטה, שטומאה הותרה מכללה בכל קרבנות ציבור

אבל אם שחט את הפסח על מנת לזרוק את דמו שיתכפרו בו ערלים, כשר. (4)

וממשיכה הברייתא: **וכי תימא** [ואם תאמר] כי הוא הדין לזריקה, **דכולה ערלה מיהא** [מכל מקום] **פסלה**. ומנין אתה לומד שאין כלל פסול ערלה אם חשב בשעת שחיטה לזרוק דמו לערלים בלבד?

תלמוד לומר "זאת". שמשמע מ"זאת" שרק מחשבה בעבודה אחת פוסלת, ולא מחשבה בשעת שחיטה על עבודה אחרת.

ולכן רק **בשחיטה**, שהיא תחילה לעבודות ובה נאמר ענין אוכלים ומנויים [וכמו שיבואר להלן], הוא **דכולה ערלה, מיהא, פסלה** [דוקא בשחיטה, ערלה פוסלת, וכשהיתה המחשבה לערלים בלבד].

אבל במחשבה בשעת שחיטה על זריקה — **אפילו כולה ערלה נמי לא פסלה**.

וכי תימא, ואם תשאל מאי היא הקולא דזריקה שאין בשחיטה, שמכח קולא זאת אנו מעמידים את פסול הערלות בשחיטה החמורה, וממעטים אותו מהזריקה הקלה?

תשובתך: זריקה קלה משום דאין מחשבת אוכלין בזריקה!

שהתורה לא כתבה בענין זריקה את פסול "מחשבת אוכלין" [מחשבה להאכילו שלא לאוכלין] אלא בענין שחיטה, שנאמר "איש לפי אכלו תכוסו" [לרבי — "תכוסו" היינו שחיטה. ולתנא קמא — הפסוק מדבר בשחיטה משום שנאמר בפרשה "ושחטו אותו"].

ולכן מסתבר, שפסול ערלה שנאמר בו "זאת" מדובר בשחיטה, וממעט בזריקה. (5)

ומכאן למד רבה שאין מחשבת ערלים בזריקה, וכמבואר בברייתא לפי איך שפירשנו אותה.

ומכאן קושיא על דברי רב חסדא שאמר יש מחשבת ערלים בזריקה.

ורב חסדא דוחה את ראיית רבה:

אדרבה, יש לפרש את דברי הברייתא לאידך גיסא, הפוך ממה שהסברנו לעיל, ולומר

ורק לענין פסח נאסרה שחיטה לשם ערלה ובוה לא מצאנו שהותרה כלל.

4. כך פירש רש"י. אבל לפי הר"ח והרמב"ם שהובאו לעיל הערה 3 כוונת הברייתא בזריקה כפשוטו שזרק את הדם וחשב באותה שעה לערלים.

5. רש"י קיצר מאוד בהסברת גמרא זו. ויש לפרש בשלושה אופנים:

א. תוספות [סא א ד"ה ושחטו] מבארים בשם

א שערל אסור בקדשים קל וחומר מפסח הקל. וכן דייק בשפת אמת. ועיין שם.

אך רש"י לקמן סב א כתב: "דנין שלא הותר מכללו — ערלה במקום שאסרה דהיינו בפסח לא הותרה". נראה מדבריו שם שמפרש את הגמרא לענין שחיטה, והוקשה לו אם כן למה אמרו שערלה לא הותרה מכללה, הרי היא הותרה בשאר קרבנות שאם שחט את הקרבן לשם ערלים לא נפסל. ותירץ רש"י שבשאר קרבנות שחיטה לשם ערלה לא נאסרה כלל, ואי אפשר לקרוא לזה שהערלה "הותרה" מכללה,

שזריקה חמורה משחיטה, ובזריקה אפילו מקצת ערלה פוסלת.

וכך ההסבר בברייתא:

הברייתא שאלה מנין שהשוחט את הפסח למולין ולערלים אינו פוסל.

ועל זה תירצה הברייתא: תלמוד לומר "וכל ערל" — כולה ערלה פסלה, אך מקצתה לא פסלה.

אבל זריקה — אפילו מקצתה נמי פסלה, שאם שחט את הפסח על מנת שיתכפרו בו מולין וערלים פסול.

ושאלה הברייתא: וכי תימא [ואם תאמר] הוא הדין לזריקה, שדינה יהיה כדין שחיטה, דעד דאיבא כולה ערלה לא פסלה.

וענתה הברייתא: תלמוד לומר "זאת". דמשמע למעט, שדוקא זאת, דהיינו שחיטה — הוא דמקצתה לא פסלה.

אבל זריקה — אפילו מקצתה פסלה.

וממשיכה הברייתא: וכי תימא [ואם תאמר] מנין לך שכוונת התורה ב"זאת" למעט שחיטה, ולומר שמקצתה אינה פוסלת, ואילו זריקה חמורה יותר שאפילו מקצתה פוסלת?

מחשבת אוכלין בזריקה" ולכן מסתבר שגם מחשבת ערלים אין בזריקה.

[ומדברי הר"ח בסוגיין נראה שסובר כדעת הרמב"ם שמחשבת ערלים שחשב בשעת זריקה פוסלת. אבל לענין מחשבת אוכלין [שלא לאוכלין] סובר כדברי התוספות שדין מחשבת אוכלין שוה למחשבת ערלים. ולפי זה לא יתכן להסביר את דברי הגמרא בשום דרך מהדרכים הנ"ל. ויתכן שדעת הר"ח כדעת הריב"א דלהלן].

ג. הריב"א [בתוספות ד"ה שחטון] כתב שלדברי הכל אם שחטו למולין על מנת לזרוק את דמו להאכילו לערלים ושלא לאוכליו כשר. ומחלוקת רב חסדא ורבה היא דוקא בעל מנת שיתכפרו בו ערלים. שלא שייך בזריקה מחשבת פסול של אכילה, אלא רק מחשבת פסול של כפרה. וביאר את הגמרא כאן "דאין מחשבת אוכלין בזריקה". היינו בזרוק במחשבת פסול של אכילה. ולפי זה הברייתא הוכיחה מזה שהשוחט על מנת לזרוק את הדם להאכילו לערלים הקרבן כשר, נלמד מכאן שגם השוחט על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה, גם כן כשר. [אמנם בדברי הר"ח קצת משמע שלא סובר כהריב"א. ועיין].

ר"י ש"אין מחשבת אוכלין בזריקה" היינו שאם חשב בשעת הזריקה להאכילו שלא לאוכליו אינו פוסל — לדברי הכל. ודוקא בחושב בשעת שחיטה לזרוק במחשבת שלא לאוכליו נחלקו רב חסדא ורבה [וכן נראה מריהטת לשון רש"י]. ועוד כתבו התוספות שמחשבת ערלים פוסלת משום "שלא לאוכליו" ודיניהם שווין. ד"אין מחשבת אוכלין [והוא הדין ערלים] פוסלת בשעת זריקה" לדברי הכל. ומכאן הוכיחה הברייתא שזריקה עצמה קלה יותר משחיטה. ולכן גם כשחושב בשעת שחיטה על מנת לזרוק במחשבת ערלים [או שאר שלא לאוכלין] לא פסלה, אלא דוקא כשחושב בשחיטה עצמה לשם להאכילה לערלים.

ב. הרמב"ם סובר שגם כשחושב מחשבת ערלים בשעת זריקה עצמה נחלקו רבה ורב חסדא. [לעיל הערה 2] ולדבריו "אין מחשבת אוכלין בזריקה" היינו שאף לשיטת רב חסדא שיש מחשבת ערלים בזריקה, מכל מקום לענין מחשבת אוכלין ברור לדברי הכל שאין מחשבת אוכלין בזריקה.

ולפי זה ביאור דברי הברייתא כך הם: "וכי תימא מאי קולא דזריקה"? ומתרץ — "דאין

אדרבה, אפשר לפרש להיפך, שכוונת התורה ב"זאת" לזריקה, שמקצתה אינה פוסלת. ושחיטה חמורה הימנה, שאפילו מקצתה פוסלת!

ויש חומרא בזריקה שהיא חמורה יותר משחיטה, ולכן מסתבר לומר שהחמירה בה התורה שגם מקצת פוסל.

ומאי חומריה דזריקה? [מה היא החומרא שבזריקה?] — **דלא מקבע "פיגול" אלא בזריקה!**

ארבע עבודות נעשות בדם הקרבן:

שחיטה, קבלה, הולכה, וזריקה.

בכל אחת מהן, אם חשב בשעה שעשאה לאכול כזית מהקרבן חוץ לזמנו, נפסל הקרבן בפסול "פיגול", וחייב כרת על אכילת כזית מהבשר המפוגל.

זאת, אפילו אם אכל את הקרבן בתוך זמנו.

ודרשו חז"ל [זבחים כח ב מנחות טז ב]:

נאמר בענין פיגול "פיגול הוא לא ירצה" [ויקרא יט].

ונאמר בקרבן כשר "ירצה לקרבן אשה" [ויקרא כב].

כהרצאת כשר [שנאמר בו "ירצה"] כך הרצאת פסול [שנאמר בו "לא ירצה"].

השזה הכתוב הרצאת קרבן כשר ל"הרצאת" קרבן מפוגל.

מה הרצאת קרבן כשר אין היא הרצאה כשירה אלא עד שיקרבו כל מתיריו של הקרבן בכשרות [עד שיעשו כל ארבעת

עבודות הדם בכשרות ללא כל מחשבת פסול].

כך ב"הרצאת" פיגול, אין הקרבן נקבע בפסול "פיגול", כאשר חישב באחת העבודות לאכלו חוץ לזמנו, עד שיקרבו כל מתיריו הנוספים בכשרות, והיינו במחשבה לאוכלו תוך זמנו, או במחשבת פיגול כמותה.

אבל אם לאחר שחישב בקרבן מחשבת פיגול עשה עבודה נוספת באחת מעבודות הדם בפסול אחר, כגון במחשבת חוץ למקומו — לא נקבע הקרבן בפסול "פיגול", ואין חייבים על אכילתו כרת.

ולכן, אם שחט את הקרבן במחשבת חוץ לזמנו עדיין לא נקבע עליו שם "פיגול" בודאי, שהרי יתכן שבהמשך יעשה את אחת העבודות במחשבת פסול לאוכלו חוץ למקומו, ואז הוא לא יקבע בפיגול אלא בפסול גרידא, ולא יהיה חיוב כרת על אכילתו.

ואימתי הוקבע שם פיגול עליו בודאי? רק משעה שזרק הדם, ואנו רואים שנעשו שאר העבודות בכשרות או במחשבת פיגול. שאז ודאי הוא פיגול.

ובזה תירצה הברייתא שזריקה חמורה יותר משחיטה. שהרי לא נקבע ה"פיגול" אלא בזריקה.

וכשם שמצאנו שזריקה חמורה משחיטה, שרק בזריקה נקבע שם פיגול ולא בשחיטה, כך נאמר שזריקה חמורה משחיטה, בכך שרק בה מקצת ערלה פסלה.

וזהו כדעת רב חסדא שיש מחשבת ערלים בזריקה.

ומעתה, רבה ורב חסדא — שניהם סוברים שחסר בברייתא מספר מילים, וממה שנאמר "וכל ערל" לומדים שכולה ערלה פסלה, מקצתה לא פסלה. ואילו ממה שנאמר "זאת" לומדים שיש חילוק בין שחיטה לזריקה.

אלא, שנחלקו רבה ורב חסדא מהו החילוק בין שחיטה לזריקה:

לרבה — אפילו כולה ערלה כשר.

ולרב חסדא — אפילו מקצת ערלה פסול.

מתקיף לה רב אשי, בין לרבה ובין לרב חסדא:

ממאי דהאי "וכל ערל" — כולה משמע? מנין שמשמעות הפסוק "וכל ערל" היינו שכל הקרבן נעשה בפסול ערל, וצריך לדרוש מ"זאת" למעט פסול ערל בעבודה אחרת של זריקה, לקולא או לחומרא?

דילמא האי "וכל ערל" — כל דהו משמע?

שמא משמעות הפסוק "וכל ערל" — היא כל שהוא ערלות, שאם כל שהוא מן הקרבן נעשה במחשבת ערל, פסול.

ולכן כתב רהמנא "זאת", דמשמע עבודה שלימה, לומר לך דעד דאיכא כולה ערלה, בין בשחיטה ובין בזריקה — לא פסלה, אלא עד שכל הקרבן יעשה בפסול ערלה.

והרי עדיף לומר כך!

כי אם נאמר שמהכתוב "וכל ערל" לומדים שדוקא אם כל הקרבן בפסול ערלה פוסל, יש צורך לדרוש מ"זאת" שמקצת ערלה פוסלת. ואז, יש צורך להדחק ולומר שחסר

בברייתא מילים, ולדרוש "זאת" למעט זריקה.

ואילו לדברי רב אשי שאפשר לפרש "וכל ערל" — כל דהו ערל, יש לפרש את הברייתא כפשוטה, ש"זאת" מלמד שדוקא עבודה שכולה נעשתה בערלות, פסלה, ולא מקצת ערלה.

ולפי זה לא שנא בשחיטה, ולא שנא בזריקה [אין הבדל בין שחיטה לזריקה] ובשניהם בכולה ערלה פסלה, שהרי הפסוק "זאת" אינו מיותר אלא בא ללמד שרק כולה ערלה פוסלת. ואם כן אין שום דרשה לחלק בין שחיטה לזריקה!

אלא, אמר רב אשי: באמת לדברי הכל אין חילוק בין שחיטה לזריקה, ואם שחט את הפסח על מנת שיתכפרו בו ערלים שנמנו עליו, לדברי הכל פסול. ואם מקצתם מולין ומקצתם ערלים, לדברי הכל כשר.

ובמה נחלקו רב חסדא ורבה?

בשוחט את הפסח על מנת לזרוק את דמו שיתכפרו בו אנשים שלא נמנו עליו, והם ערלים.

ואילו היה שוחט על מנת לזרוק את דמו עבור כשרים שלא נמנו עליו ודאי היה פסול, אבל כאן שהתכוין לזרוק דמו עבור ערלים שאינם מנויים נחלקו כדלהלן:

ורב חסדא ורבה בהאי קרא קמיפלגי:

ב-א

[ויקרא א] "ונרצה לו לכפר עליו". ודרשינן: עליו — ולא על חבירו.

רבה סבר: שינוי בעלים פוסל רק כאשר הוא חושב לזרוק לשם חבירו שהוא דומיא דידיה